

Yayın No. DPT:2457

KİLİS İLİ RAPORU

**BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

AĞUSTOS 1996

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresindedir.

Bu yayın 300 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

GİRİŞ	1
I. KİLİS İLİNİN SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELERİ	2
1.1. Sosyal Göstergeler	3
1.2. İstihdam	3
1.3. Eğitim	3
1.4. Sağlık	4
1.5. Ulaştırma ve Teknik Altyapı	4
1.5.1. Ulaştırma	4
1.5.2. Enerji	4
1.5.3. Telefon	5
1.2. Ekonomik Göstergeler	5
2.1. Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık	5
2.1.1. Bitkisel Üretim.....	7
2.1.2. Hayvancılık	7
2.1.3. Ormancılık	8
2.2. Madencilik	8
2.3. İmalat Sanayii	9
2.4. Turizm	10
II. KAMU VE ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI	11
1. Kamu Yatırımları	11
2. Özel Sektör Yatırımları	12
III. SEKTÖREL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	14
1. Kısa Dönem	14
1.1. Tarım	14
1.1.1. Bitkisel Üretim	15
1.1.1.1. Seracılık.....	15
1.1.1.2. Bağcılık.....	16
1.1.1.3. Zeytincilik	16
1.1.2. Hayvancılık	17
1.1.2.1. Arıcılık.....	17
1.1.2.2. Tavukçuluk	18
1.1.2.3. Küçük ve Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	18
1.1.3. Tarımsal Sulama	20
1.1.4. Zirai Mücadele	20
1.2. Ormancılık	21
1.3. İmalat Sanayii	21
1.4. Ulaştırma-Haberleşme ve Teknik Alt Yapı	22
1.4.1. Ulaştırma	22
1.4.2. Haberleşme	23
1.4.3. Teknik Alt Yapı	23
1.4.3.1. Elektrik.....	23
1.5. Eğitim	23
1.6. Sağlık	24

1.7. Diğer Kamu Hizmetleri (DKH)	24
1.8. İmar Planları ve Toplu Konut	25
2. Orta ve Uzun Dönem	26
2.1. Tarım	26
2.2. Eğitim	27
2.3. Sağlık	27
2.4. İçmesuyu	28
2.5. Kültür	28
2.6. Gümrük	29
2.7. Mahalli İdare Yatırımları	29
3.1. Yeni Yatırım Alanları	30
IV. ESNAFA YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	31
V. SONUÇ VE ÖNERİLER	32

EK TABLOLAR :

TABLO 5 : Kilis İli ve Ülke Nüfusunun Gelişimi	38
TABLO 6 : Çalışan Nüfusun İşkollarına Göre Dağılımı.....	39
TABLO 7 : Kilis İli'nde Okuma-Yazma Bilen Nüfusun Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	40
TABLO 8 : Kilis İli'ndeki Eğitim-Öğretim Kurumları ve Öğrenci Sayısı...	40
TABLO 9 : Kilis İli Arazisinin Kullanımına Göre Dağılım	41
TABLO 10 : Kilis İli Tarla Ürünleri Üretim ve Verim Durumu	42
TABLO 11 : Kilis İli Hayvan Varlığının Dağılımı	43
TABLO 12 : Kilis İli Hayvansal Ürünler Üretimi.....	44
TABLO 13 : 1996 Yılı Kilis İli Kamu Yatırımları.....	45

GİRİŞ

Önemli derecede kalkınma potansiyeli bulunan Kilis İlinde gelişmenin sağlıklı olarak yönlendirilebilmesi için, yapılan çalışmaları yerinde görmek, sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini belirlemek amacıyla İl'de incelemelerde bulunulmuştur.

Ülkemizin, her bakımdan gelişmeye açık, sınır illerinden biri olan Kilis'te son yıllarda tarım, hayvancılık, sanayi ve hizmetler sektörlerinde gelişme potansiyeli gözlenmekte, ancak bu potansiyelin ödenekler, alt yapı yatırımları ve teşvik politikaları ile desteklenmesi gerekmektedir.

Bu çalışma 21-24.5.1996 tarihleri arasında İl'de yapılan çeşitli toplantı, görüşme ve incelemeler ile çeşitli konularda hazırlanmış raporlardan ve Müsteşarlığımız dökümantasyonundan elde edilen bilgilerden oluşmaktadır.

İl'de yapılan çalışmalar sırasında başta Sn.Vali H.Güner ÖZMEN olmak üzere Vali Mv.Sn.Turgut SERİMER, Belediye Başkanı Sn. Güven SİPAHİ ve Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Mehmet ÖZÇİLOĞLU, yazılı katkılarda bulunmuşlardır.

Başta Kalkınmada Öncelikli iller olmak üzere, zaman içerisinde tüm illerimiz için yapılacak bu tür çalışmalar, Plan ve Program çalışmalarında yararlanılacak önemli kaynaklar olarak yeralacaktır.

I. KİLİS İLİNİN SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELERİ

I.1. Sosyal Göstergeler

Kilis İlinin, merkez ilçe dahil, 4 ilçesi, 137 köyü ve 4 beldesi bulunmaktadır.

1990 yılı genel nüfus sayımına göre 130.198 olan il nüfusunun yıllık artış hızı binde 35,7'dir.

1995 yılında il olan (6 Haziran 1995 tarih ve 550 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile) Kilis'in 1990 yılı Genel Nüfus sayımına göre nüfus yapısı incelendiğinde, şehir nüfusunun 87.219, köy nüfusunun ise 42.979 olduğu ve toplam İl nüfusunun da 130.198 düzeyine ulaştığı dikkati çekmektedir. Bu nüfus durumuna göre Kilis nüfusunun yüzde 67'sinin şehir merkezinde, yüzde 33'ünün de bucak ve köylerde yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

TABLO 1 : İl Nüfusunun Yerleşim Merkezlerine Göre Dağılımı ve Nüfus Yoğunluğu

İLÇE ADI	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	YÜZÖLÇÜMÜ (KM ²)(*)	NÜFUS YOĞUNLUĞU (KİŞİ/KM ²)
MERKEZ	84077	17729	101806	596	171
ELBEYLİ	2001	6445	8446	272	31
MUSABEYLİ	668	13696	14364	398	36
POLATELİ	473	5109	5582	254	22
TOPLAM	87219	42979	130198	1520	86

Kaynak : DİE

İl genelinde kilometrekareye 86 kişi düşmektedir. Nüfusun en yoğun olduğu ilçe ise, kilometrekareye 171 kişi düşen merkez ilçedir.

Kilis İli ve Ülke nüfus gelişimi karşılaştırması ise Ek Tablo 5'de verilmiştir.

1.2. İstihdam

Kilis İlinde, çalışma çağı olan 12-64 yaş grubunda 47.852 kişi bulunmaktadır. İktisaden faal nüfus il nüfusunun yüzde 36,7'sini oluşturmaktadır.

İl'de 47.852 olan iktisaden faal nüfusun iş kollarına göre dağılımına bakıldığında, tarım ve hayvancılık işlerinde çalışan nüfusun payının yüzde 66,7 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durum tarım ve hayvancılığın yöredeki en önemli ekonomik faaliyet kollarını oluşturduğunu göstermektedir. (Ek Tablo : 6)

İktisaden faal nüfusun yüzde 68'ini (32.605) erkek, yüzde 32'sini (15.247) kadın nüfus oluşturmaktadır.

1.3. Eğitim

1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 6 yaş ve üzeri nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin sayısı 75.833 olup, çağ nüfusu içindeki oranı yüzde 72,3'dür.

İl'de okuma yazma bilenlerin yüzde 58'i ilkokul, yüzde 9'u ortaokul ve dengi meslek okulu, yüzde 7'si lise ve dengi meslek okulu, yüzde 2'si ise yüksek okul mezunudur. (Ek Tablo : 7)

1995 yılı itibariyle il merkezi ve ilçelerde bulunan okul sayıları Ek Tablo : 8'de yer almaktadır.

Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı bir yüksekokul 1987- 88 öğretim yılında İl'de faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Yüksek okul inşaat, makina, elektrik, muhasebe ve gümrük işletmeciliği konularında beş dalda eğitim ve öğretim vermektedir. 1995 - 96 öğretim yılında il'de Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı 240 yatak kapasiteli öğrenci yurdu bulunmaktadır. 175 öğrencisi bulunan yüksek okulun öğretim elemanı ihtiyacı Gaziantep Üniversitesi'nden karşılanmaktadır.

1.4. Sağlık

Kilis ilinde 155 yataklı devlet hastanesi, üçü merkezde olmak üzere ilçe ve köylerde toplam dokuz sağlık ocağı, bir verem savaş dispanseri ve bir ana çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi bulunmaktadır. Bu sağlık birimlerinde, 1994 yılı verilerine göre 7 uzman hekim, 30 pratisyen hekim, 2 diş hekimi, 25 hemşire, 24 ebe, 14 sağlık memuru görev yapmaktadır. İl'deki Eczane sayısı 26'dır.

Kilis'te 1993 yılı verilerine göre hekim başına 3364 kişi düşmekte olup, Türkiye ortalamasının (1.148 kişi) altındadır.

TABLO 2 : Hasta Yatak İşgal Oranı ve Hekim Başına Düşen Nüfus (1990)

	1990 NÜFUSU	YATAK İŞGAL ORANI (%)	HEKİM SAYISI	HEKİM BAŞINA DÜŞEN NÜFUS
KİLİS	136198	49,1	39	3364
TÜRKİYE	56473035	56,9	49204	1148

Kaynak : İl Sağlık Müdürlüğü

1.5. Ulaştırma ve Teknik Altyapı

1.5.1. Ulaştırma

İl'de Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hizmet ağına dahil olan toplam 147 km asfalt yol bulunmaktadır. Buna karşılık 816 kilometreye ulaşan köy yollarının 5 km.si asfalt, 702 km.si stabilize, 14 km.si tesviye ve 67 km.si de ham yoldur.

1.5.2. Enerji

Kilis ili elektrik enerjisi ihtiyacını Gaziantep'e 60 km.'lik mesafede bulunan 30 kv.'lık trafo merkezinden karşılamaktadır.

Elektiriksiz köy bulunmamaktadır.

1.5.3. Telefon

Kilis'in bütün yerleşim birimleri, şehirlerarası ve milletlerarası tam otomatik telefon görüşmelerine açık bulunmaktadır. Kilis ilinde bütün köylerin telefon şebekesi tamamlanmıştır.

I.2. Ekonomik Göstergeler

2.1. Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık

2.1.1. Bitkisel Üretim

İl arazisinin önemli bir bölümü (yüzde 77) tarıma elverişli araziden oluşmaktadır. İlin yüzde 16'sı (18.296 ha) ormanlarla kaplı olup, yüzde 7 gibi düşük bir kısım da çayır mera ile tarımdışı araziden oluşmaktadır.(Ek Tablo :9)

İl'deki 88.240 ha. olan tarım alanlarının kullanım amaçlarına göre dağılımına bakıldığında yüzde 50,5'i hububat, yüzde 23,2'si bağ, yüzde 15,9'u zeytinlik, yüzde 6,3'ü sebze ve yüzde 4,1'i meyvelik alanlardan oluştuğu görülmektedir.

Tarla alanı olarak kullanılan tarım arazisinin 23.000 hektarlık bölümünde tahıl (buğday ve arpa), 20.000 hektarlık bölümünde ise baklagillerin (nohut ve kırmızı mercimek) üretimi yapılmaktadır.

Kilis ilinde, bitkisel üretimde ekilen ve/veya dikilen alan itibariyle ilk sırayı 20.500 hektar ile üzüm almakta, bunu 14.000 hektar ile zeytin, 12.000 hektar ile buğday ve 11.000 hektar ile de arpa izlemektedir. (Ek Tablo:10)

İl tarım arazisinin tarla alanından sonra en büyük kısmı bağlar ve zeytinlikler olarak kullanılmaktadır. İl'de bağlık alan ve zeytinlik alan toplamı 34.500 hektar olup, toplam tarım arazisinin yüzde 39,1'ini oluşturmaktadır. İl'de iklimin elverişli olması nedeniyle orta taban ve taban tarım arazilerinde bağcılık

çok iyi bir gelişme göstermektedir. Bölgenin iklim özelliklerine uygunluk gösteren üzüm üretimi, il sanayisinin ve ticaret sektörünün de belkemiğini oluşturmaktadır.

İklim koşullarına bağlı olarak değişiklik gösteren üzüm (çekirdekli) üretimi 1994 yılı itibariyle 99.700 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo : 3). Türkiye üzüm üretiminin yaklaşık olarak yüzde 4'ü Kilis İlinde yapılmaktadır.

İl'de üzüm üretimi, iklim koşullarına bağlı olarak düşme eğilimi göstermektedir. 1994 yılı üzüm üretimi, 1991 yılına göre yüzde 48'lik azalma göstermiştir.

TABLO 3 : Kilis İlinde Yıllar İtibariyle Üzüm Üretimi

YILLAR	TÜRKİYE		KİLİS	
	EKİLİ ALAN (Ha)	ÜRETİM (Ton)	EKİLİ ALAN (Ha)	ÜRETİM (Ton)
1991	586.000	3.600.000	20.789	193.040
1992	576.000	3.450.000	21.517	136.805
1993	567.000	3.700.000	21.007	158.521
1994	567.000	3.450.000	20.500	99.700

Kaynak : DİE

İl tarımında ve dolayısıyla il ekonomisinde önemli bir ürünü de zeytin oluşturmaktadır. İl tarım arazisinin yaklaşık olarak yüzde 16'sı (14.000 ha) zeytinlik arazi olarak kullanılmaktadır. İlin iklim özelliklerine uygunluk gösteren zeytin üretimi, il imalat sanayiinin ve ticaret hayatının da ana ürünlerinden birini teşkil etmektedir. İlin iklim özelliklerine uygun en iyi meyve ürünlerinden biri olan zeytin, kalite açısından daha ziyade sanayi tipi (yağlık) zeytinden oluşmaktadır.

Geçmiş yıllar ile karşılaştırıldığında, 1994 yılında zeytin üretiminin çok önemli seviyede artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Nitekim, 1991 yılında il'de meyve veren zeytin ağacı sayısı 1.480.000 adet iken 1.479 ton üretim elde edilmiş, 1994 yılında ise 1.400.000 adet zeytin ağacından 14.000 ton zeytin elde edilmiştir (Tablo : 4). Doğal olarak, bunda da en büyük etken, iklim koşullarının geçmiş yıllara göre oldukça iyi geçmiş olmasıdır. Bu miktar zeytinden 4.900 ton zeytinyağı üretilmektedir.

TABLO 4 : Kilis İlinde Yıllar İtibariyle Zeytin Üretimi

YILLAR	TÜRKİYE		KİLİS	
	EKİLİ ALAN (Ha)	ÜRETİM (Ton)	EKİLİ ALAN (Ha)	ÜRETİM (Ton)
1991	81.250.000	640.000	1.480.000	1.479
1992	81.260.000	750.000	1.480.000	1.479
1993	81.703.000	550.000	1.400.000	971
1994	82.192.000	1.400.000	1.400.000	14.000

Kaynak : DİE

Kilis ilinde Antep fıstığı dikimi son yıllarda artış göstermektedir. 1994 yılı verilerine göre 35.000 ağaçtan 238 ton ürün alınmıştır. Meyve vermeyen Antep fıstığı sayısı da 42.000'dir.

2.1.2. Hayvancılık

Kilis ilinde, Türkiye'nin diğer bir çok illerine kıyasla daha büyük bir hayvan varlığı bulunmaktadır.

İl hayvancılığında, temelde aile tüketimini karşılamaya yönelik olan geleneksel yapı sürmektedir. Hayvan yetiştirme ve besleme yöntemleri gelenekselliğini korumakta, çiftçi ailelerinin büyük çoğunluğu ek bir gelir elde etmek amacıyla büyük ve küçük baş hayvancılık ile kümes hayvancılığı da yapmaktadırlar.

İl hayvan varlığı içerisinde, koyun başta olmak üzere küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ağırlıklı görülmektedir. 1994 yılı itibariyle mevcut büyükbaş hayvan varlığının ancak yüzde 13,2'si kültür ırkı, yüzde 6'sı melez ırk ve yüzde 26,8'de yerli ırktır (Ek Tablo : 11).

1994 yılı İl Tarım Müdürlüğü'nün verilerine göre, büyükbaş hayvan sayısı 2.670 adettir. Küçük baş hayvan varlığı dağılımına bakıldığında 91.100 adet koyun ve 58.905 adet kıl keçisi bulunduğu görülmektedir. İl genelinde 300 bin adet civarında kanatlı hayvan bulunmaktadır.

İl'de son 10 yıl itibariyle, hayvansal ürünler üretimi ise Tablo : 12'de verilmiştir. Hayvan varlığındaki olumsuz gelişmeler nedeniyle, hayvansal ürünler üretiminde de azalma meydana gelmiştir. Bu ürünlerin büyük bir çoğunluğu da çiftçi aileleri tarafından tüketilmektedir.

2.1.3. Ormancılık

İl genelinde ormanlık alan toplamı 18.294 hektar olup, toplam arazinin yaklaşık olarak yüzde 16'sıdır. Kilis ili genelinde mevcut orman arazisinin yüzde 45,5'i (8.326 ha) verimli (normal) orman alanı yüzde 54,5'i (9.968 ha) de bozuk orman alanından oluşmaktadır. Yine, il orman arazisinin büyük bir bölümü (15.040 ha) koru ormanları ile kaplı olup, baltalık orman yüzde 17,7 (3.524 ha) düzeyindedir.

Kilis ili ormanları içerisinde yetişen asli ağaç türleri kızılçam, meşe, ardıç ve kavaktır. Ağaçlandırma sahalarında ise bu türlere ek olarak fıstık çamı, selvi, akasya, sedir ve aylantus dikimi yapılmaktadır.

2.2. Madencilik

Kilis yeraltı kaynakları bakımından zengin bir ilimizdir. Bu zenginlik başta petrol olmak üzere, demir cevheri, krom, manganez ve fosfat yataklarından oluşmaktadır.

1992 yılında Kilis İlinin 5 km doğusunda açılan Yananköy-1 kuyusunda petrole rastlanmış ancak, üretilebilir petrol rezervi 1994 yılında açılan Yananköy-2 kuyusunda bulunmuştur. Günümüzde Kilis ilinde günde 500 varil civarında ağır petrol üretilmekte olup, üretilen petrol Adıyaman'a tankerlerle taşınarak, mevcut boru hattı ile Dört Yol'a ulaştırılmaktadır.

Bununla beraber, Yananköy sahasını geliştirmek amacıyla yapılan 3D sismik hatlarının değerlendirme çalışmaları devam etmektedir. Diğer taraftan, Yananköy sahasındaki çalışmalar dışında Kilis ilinin kuzey, kuzeydoğu ve güneybatı kesimlerinde belirlenen yapıları test etmek amacıyla 1996 yılında üç adet arama kuyusunun açılması programlanmıştır.

İl'deki yeraltı kaynakları içerisinde petrolden sonra en önemlisi krom cevheridir. Bu yataklar, dünya krom fiyatlarının yüksek olduğu dönemlerde özel sektör tarafından işletilebilmektedir.

İl'de bulunan bir başka maden de Merkez İlçe ve Musabeyli yakınlarında çıkan manganez cevheridir. Krom yataklarına göre daha büyük yataklar halinde bulunmasına rağmen, daha yüksek maliyetlerle üretildiğinden, krom gibi dünya fiyatları yükseldiğinde üretim yapılabilir.

2.3. İmalat Sanayii

Genel olarak tarımsal karakterin ağırlıklı olduğu Kilis İli ve çevresinde imalat sanayii de tarıma dayalı bir gelişme göstermiştir. Dolayısıyla, Kilis İli imalat sanayiinin en belirgin özelliği tarımsal ve hayvansal kaynak potansiyeline yönelik olmasıdır. Nitekim, il tarımında önemli bir yer işgal eden zeytin, üzüm ve buğday aynı zamanda imalat sanayiinde (pekmez, alkol-suma-zeytinyağı, un ve bulgur üretim tesislerinde) girdi olarak kullanılmaktadır. Bu tarım ürünlerinden özellikle üzüm ve zeytin, imalat sanayiine katma değer kazandıran önemli iki ürün grubunu oluşturmaktadır.

İmalat sanayiinde faaliyet gösteren tesislerin başında Tekel'e ait Suma (alkol) tesisi gelmektedir. İl'deki imalat sanayiine yönelik tek kamu yatırımı olan Tekel Suma Fabrikası, 1944 yılında şarap üretmek amacıyla kurulmuştur.

İl'de özel sektöre ait bir adet jüt ipliği, bir adet halı fabrikası, 30 adet pekmez ve ağda imalathanesi, 50 adet zeytin presleme tesisi, bir adet un tesisi, 6 adet bulgur üretim tesisi, 2 adet hadde tesisi ve bir adet te tel ve çivi üretimi yapan tesis bulunmaktadır.

Bir adet halı fabrikası ile bir adet sabun fabrikası kuruluş aşamasındadır.

Kilis Organize Sanayi Bölgesinde yapılmak üzere battaniye üretimi konusunda bir adet Yatırım Teşvik Belgesi alınmıştır.

2.4. Turizm

İl'de, turizm ve rekreasyon tesisleri nitelik ve nicelik olarak gelişmemiştir.

Turizm İşletme Belgeli Konaklama tesisi bulunmamakla birlikte, 250 yatak kapasitesine sahip üç adet Belediye Belgeli (niteliksiz) tesis bulunmaktadır. Bu tesisler daha ziyade, konaklama ve yeme-içmeye yönelik tesislerdir. Dolayısıyla, turistik yatırımların yeterli düzeyde olmadığı Kilis ilinde mevcut tarihi ve turistik eserler yeterince değerlendirilememektedir.

Tarih boyunca birçok medeniyetlerin yerleşmiş olduğu Kilis ilinde tarihi, arkeolojik ve kültürel değerler oldukça fazladır.

Kilis ilinde tarihi özellikte olan camiler ve türbeler bulunmaktadır. Bunlar; Pirlioğlu Camii, Cüneyne Camii, Şihahmet Camii, Tabakhane Camii, Karakadı Camii, Katran Camii (Alacacı), Canpolatpaşa Camii, Tekke Mevlevihanesi, Kürtağa Camii, Nakşibendi Tekkesi, Çelik Camii, Akçurun Camii, Murtaza Camii, Ulu Cami, Şah Süleyman Camii, Hindioğlu Camii, Şeyh Mansur Türbesi ve Şeyh Bedevi Türbesi'dir.

Diğer tarihi özellik taşıyan yapılar olarak; Eski Hükümet Konağı, Cumhuriyet İlkokulu, askeri yapılardan Ravanda Kalesi, sivil mimari yapılardan Ahmet Bey Konağı, kültürel yapılardan Salih Ağa Çeşmesi, Koca Hamamı, Paşa Hamamı, Fellah Çeşmesi, Nemika Çeşmesi, İpşirpaşa Çeşmesi, Hasanbey Hamamı, Tuğlu Hamamı ve arkeolojik yapılardan Leylit Höyük, Oylum Höyük, Kumludere Höyük, Çörten Höyük, Sinnap Höyük, Yavuzlu Höyük, Belentepe Höyüğü, Karamelik Höyüğü, Polatbey Höyüğü ve Murat Höyük belirtilebilir.

Kilis ilinden Suriye'ye açılan Öncüpınar sınır kapısından yılda yaklaşık 250 bin turist giriş ve çıkış yapmaktadır. Bu turistlerin bir bölümü geçici de olsa ikamet etmektedir. Bununla birlikte Kilis'e gelen yabancı turistlerin büyük bir çoğunluğu sınır ticareti yapmak amacıyla gelen turistlerden oluşmaktadır.

İl'de sınır ticareti ile sanayinin gelişme göstermesiyle turistik tesislerde de artış olacağı beklenmektedir.

II. KAMU VE ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI

1. Kamu Yatırımları

Kilis ilinin 1996 yılı kamu yatırımları proje tutarı 2 trilyon liradır. Bu projeler için, 1995 yılı sonu itibariyle 1996 yılı fiyatlarıyla kümülatif olarak 861,1 milyar lira harcama yapılmış olup, 1996 yılı toplam ödeneği 161,5 milyar liradır.

1996 yılı kamu yatırımları içerisinde Diğer Kamu Hizmetleri (DKH) Sektöründe 76,8 milyar liralık bir yatırım yapılması programlanmıştır. Bu yatırımlar içerisinde İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün yatırımları 59,7 milyar lira ile en büyük payı almaktadır.

Diğer Kamu Hizmetleri yatırımlarını, 37,0 milyar lira ile Eğitim, 32,8 milyar lira ile İmalat Sektörü yatırımları izlemektedir.

İmalat Sektörü kapsamında toplamı Tekel Genel Müdürlüğü'nün Arıtma Tesisi projesi yer almaktadır.

Eğitim Sektörü içerisinde Kilis İlköğretim Okulu İnşaatı projesi 24 milyar lira ile birinci sırayı almaktadır. Bu projenin bu yıl sonu itibarıyla tamamlanması programlanmıştır. Bu projeyi, Gaziantep Üniversitesine bağlı Kilis Meslek Yüksek Okulu İnşaatı projesi 15 milyar lira ile izlemekte ve bu projenin de yıl sonunda tamamlanması beklenmektedir.

Bu projeleri 9 milyar lira ile Halk Eğitim Merkezi Projesi, 4 milyar lira ile Kilis Lisesi İnşaatı projesi izlemektedir. Belirtilen son iki projeden birincisininin 1997, ikincisinin ise 1998 yılı sonu itibarıyla tamamlanması programlanmıştır.

1996 Yatırım Programında, Diğer Kamu Hizmetleri Sektörü içerisinde Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce yatırımı sürdürülen 10 ünitelik köy içmesuyu projesine 2 milyar lira, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca yürütülen 90 hektar alanlık Organize Sanayi Bölgesi projesi için 5 milyar lira, 300 işyerlik Küçük Sanayi Sitesi projesi için 10 milyar lira, İller Bankası Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Kilis İçmesuyu projesi için 30 milyar lira ve Kilis Kanalizasyon projesi için ise 22 milyar liralık ödenek ayrılmıştır.

Bu projelerden Organize Sanayi Bölgesi ile Kilis İçmesuyu projeleri 1997 yılı sonunda, Küçük Sanayi Sitesi projesi 1998 yılı sonunda, Kilis Kanalizasyon projesinin ise 1999 yılında tamamlanmaları programlanmıştır (Ek Tablo : 13).

2. Özel Sektör Yatırımları

Kilis ili, "Yatırımlarda Devlet Yardımları Kararı" çerçevesinde Normal Yörelere kapsamında yer almaktadır.

Yatırımlarda Devlet Yardımları bakımından Kilis İlinin durumu şöylece özetlenebilir :

A. 1996 Yılı Yatırım Programında yer alan Kilis Organize Sanayi Bölgesinde teşvik belgesi kapsamında yapılacak her tür yatırım Sanayi Kuşağı sayıldığından, 1995 yılından başlamak üzere 5 yıl süre ile Özel Önem Taşıyan sektörlerde uygulanan Devlet Yardımlarından yararlanmaktadır.

B. Özel Önem Taşıyan Sektörler kapsamında yer alan yatırım konuları, yöre farkı gözetilmeksizin, teşvik belgesi almak kaydıyla Devlet Yardımlarından yararlanmaktadır.

Özel Önem Taşıyan Sektörler listesini, Kilis ili için aşağıdaki şekil'de özetlemek mümkündür.

- Eğitim Yatırımları,
- Sağlık Yatırımları,
- Uluslararası Taşımacılık Yatırımları,
- Kilis İlinde Mevcut Yatırımların Tevsi, Modernizasyon, Yenileme,
- Kalite Düzeltme ve Darboğaz Giderme yatırımları,
- Sanayi Kuşağı yatırımları,

Kilis ilinde yapılacak teşvik belgeli yatırımlarda, sabit yatırım tutarının asgari 12 milyar lira olması gerekmektedir.

Teşvik belgeli yatırımlarda başlıca Devlet Yardımlarını aşağıdaki şekil'de özetlemek mümkündür.

- a) Yatırım malı makina ve teçhizat ithalatına yüzde 100 gümrük muafiyeti,
- b) İthalatta Katma Değer Vergisi erteleme,
- c) Yatırım İndirimi, Özel Önem Taşıyan Sektör Yatırımlarında yüzde 100, diğer yatırım konularında yüzde 30 oranlarında uygulanmaktadır.

d) Yerli Makina ve teçhizat alımlarında, Katma Değer Vergisine 10 puan ilave edilerek fon iadesi yapılmaktadır.

İl olduğu 6 Haziran 1995 tarihinden bu yana Sanayi Kuşağı kapsamında bulunan Kilis Organize Sanayi Bölgesinde yapılacak battaniye üretimi konusunda bir adet yatırım teşvik belgesi alındığı tespit edilmiştir. Ancak, 50 işyerlik Kilis Organize Sanayi Bölgesine önemli ölçüde yatırım talebi olduğu hem yatırımcılar hem de ilgililerce ifade edilmiştir.

III. SEKTÖREL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Kısa Dönem

1.1. Tarım

Tarım Sektörü, il ekonomisinde çok önemli bir paya sahiptir. İl'de sanayinin fazla gelişmemiş olmasından dolayı halkın en önemli uğraş alanı ve geçim kaynağı tarım sektöründe yoğunlaşmıştır. İl'de başta tarla ziraati, bağcılık ve zeytincilik olmak üzere, özellikle son yıllarda Antep Fıstıkcılığı ve sebzeçilikte önemli gelişmeler olmuştur.

İl nüfusunun yaklaşık yüzde 66'sını şehir nüfusu oluşturmaktadır. Şehir nüfusu ticaret ve esnaflıkla uğraşmasına rağmen, ikinci bir uğraş alanı olarak tarım sektöründe faaliyet göstermektedir.

İl'de tarım sektörünün alt sektörler bazında değerlendirilmesi, alt sektörler bazında gelişmelerin kısa vadede sağlanması yönünde sorunların tespiti ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ve bu kapsamda yeni yatırım alanlarının belirlenerek, istihdama yönelik aile işletmeciliğinin desteklenmesi il ekonomisi açısından faydalı görülmektedir.

Ayrıca, Kilis ilinde tahıl ürünlerinin verimli ve ekonomik bir şekilde pazarlanması ve çiftçinin ürününü kolayca değerlendirebilmesi için Toprak Mahsulleri Ofisi Müdürlüğü'nün kurulması gerekli görülmektedir.

1.1.1. Bitkisel Üretim

1.1.1.1. Seracılık

İlin taze sebze ihtiyacı tarla sebzeciliğinden karşılanmaktadır. Tarla sebzeciliği için gerekli su ihtiyacı sondaj ve sulama kuyularından sağlanmaktadır.

Ülkemizde birçok ilimizde seracılık son derece gelişme göstermiştir. Yılın oniki ayında taze sebze ihtiyacına yönelik olarak tesis edilen aile işletmeciliğine dayalı seracılık faaliyetleri Kilis ilinde, uygun yatırım alanı olarak görülmektedir.

Seracılık, küçük bir alanda yapılması, verimin ve katma değer yüksek oluşu, işletme sermayesinin az oluşu sebepleriyle tarla sebzeciliğinden daha cazip bir aile işletmeciliği niteliği taşımaktadır.

500 m² 'lik bir serada üç mahsul yetiştirmek suretiyle, 1996 yılı fiyatlarıyla 500-600 milyon lira gelir elde edilebilmektedir. 500 m² 'lik bir seranın tesis masrafı yaklaşık 150-200 milyon lira, işletme sermayesi ise 25-30 milyon lira civarındadır.

Seracılık için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Or-Köy veya T.C. Ziraat Bankası kaynaklarından düşük faizli nakdi veya ayni kredi temini mümkün olabilmektedir.

Bu uygulama sonucunda yörede yaratılacak katma değerini yeni sermaye birikimini oluşturacağı, bu birikimin de yeni seracılık yatırımlarını doğuracağı düşünülmektedir.

1.1.1.2. Bağcılık

Kuru tarımsal üretim faaliyeti içerisinde daha rantabl olması ve her yıl ürün vermesi sebebiyle bağcılık tercih nedeni olmaktadır. Son yıllarda zeytincilik alanları her geçen yıl kuraklığın etkisiyle azalmakta bağcılık, alanları ise artmaktadır.

Tarım İl Müdürlüğü'ne bağcılık konusunda önemli görevler düşmektedir. Yöreğe uygun olan çeşitlerin geliştirilmesi, aşılama, aşıllı fidan, budama ve ilaçlama konularına ağırlık verilerek, ürün veriminin artırılması ve değerlendirilmesi yönünde çalışmaların yoğunlaştırılması gerekli görülmektedir.

1.1.1.3. Zeytincilik

Kilis ekonomisinde zeytincilik önemli bir yer işgal etmektedir. Bağcılık konusunda belirtildiği gibi, son yıllarda yağışların yetersizliği, sulama imkanının olmayışı ve bağcılığa göre daha uzun sürede verim alınması, bir yıllık aralıklarla ürün vermesi sebepleriyle, ekili alanlarda artış yerine azalmalar meydana gelmektedir.

Zeytinciliğin geliştirilmesi için de Tarım İl Müdürlüğü'ne önemli görevler düşmektedir.

Bu amaçla, zeytinciliğin geliştirilmesi için, gençleştirme, aşılama, budama ve ilaçlama konularına ağırlık verilerek, ürün veriminin artırılması ve değerlendirilmesi yönünde çalışmaların yoğunlaştırılması gerekli görülmektedir.

Kilis ilinde, sulama projelerinin önemine “Tarımda Sulama” başlığı altında gerekli çözüm önerilerine ilerde değinilecektir.

1.1.2. Hayvancılık

Kilis ilinde hayvancılık son yıllarda aile işletmeciliği şeklinde gelişme göstermektedir. Çayır ve meraların yetersiz oluşu nedeniyle hayvancılığın istenilen seviyede gelişmediği gözlenmektedir.

1.1.2.1. Arıcılık

İklim ve flora açısından ortam yeterli olmasına rağmen, il’de arıcılığın yeterince gelişmediği gözlenmiştir.

1995 yılı verilerine göre 2.000 adet civarında olan ithal ve fenni kovandan 20 ton civarında bal elde edilmiştir.

İl’de aile işletmeciliğine yönelik arıcılığın diğer hayvancılık faaliyetleri yanında desteklenmesi önem kazanmaktadır.

Bu amaçla, Kilis’te arıcılığın geliştirilmesi, mevcut üreticilerin yanında yeni üreticilerin devreye sokularak aile işletmesi sayısının artırılması önem taşımaktadır.

Bu amacın sağlanması yönünde, 20 kovandan az olmamak üzere arıcılığın, seracılıkta olduğu gibi aynı kredilerle desteklenmesi gerekmektedir. Yöre şartlarına en elverişli ve yüksek verimli arı türünün yerleştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına özen gösterilmelidir.

Bunun yanında, arıcılık konusunda yaygın bir eğitim ve bilgilendirme çalışmasının yapılması da yöre arıcılığı için gerekli görülmektedir.

1.1.2.2. Tavukçuluk

Kilis ilinde, köylerde aile ihtiyacına göre, merkez ilçede ise ticari amaçlı olarak besi ve yumurta tavukçuluğu yapılmaktadır.

1995 yılı verilerine göre 36 bin ton et ve 9 milyon adet yumurta üretimi yapılmıştır.

Ülkemizde uygulanmakta olan mevcut “Devlet Yardımları” mevzuatına göre entegre hayvancılık yatırımları teşvik edilmektedir. Teşvik Belgesiz de kamu desteği var. Tavukçulukta entegre yatırımlarda tesisin kapasitesi yüksek tutulmakta ve buna bağlı olarak yem ve soğuk hava deposu yatırımı gerektirmektedir.

Teşvik belgesiz aile işletmeciliğine yönelik hayvancılık yatırımları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından Kaynak Kullanımı Destekleme Primi ile desteklenirken, bu uygulamaya 1.1.1996 tarihinden itibaren son verilmiştir.

Aile işletmeciliğine yönelik tesislerin Devlet Yardımları Kararı (Yatırım Teşvik Mevzuatı) çerçevesinde desteklenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla asgari 25 bin tavuk/yıl kapasiteli yumurta tavukçuluğu ve 2.500 adet/devre broiler tavukçuluğu ya teşvik mevzuatı içerisinde ya da Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın oluşturacağı sistem içerisinde desteklenmesinde büyük yarar görülmektedir.

Bu uygulama ile yöre Tavukçuluğunun gelişmesine imkan sağlanmış olacaktır.

1.1.2.3. Küçük ve Büyük Baş Hayvan Yetiştiriciliği

Kilis'e yönelik hayvancılık politikasında mevcut aile işletme sayısının artırılması amaçlanmalıdır. Aile işletmeleri küçükbaşta 100 adet, büyük başta ise 10 adetten az olmamak üzere desteklenmelidir.

Bu amaçla, ile bağlı 3 ilçede 50'şer aile işletmesi, pilot proje olarak 1996 yılı içerisinde desteklenebilir.

1995 yılında yürürlüğe konulan, ülke genelinde kullanılmak üzere 95/7418 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile damızlık inek, damızlık koyun yetiştiriciliği ile besicilere kullanılmak üzere toplam 18 trilyon liralık bir kredi kaynağı sağlanmıştır.

95/7418 sayılı Karar çerçevesinde, ülke genelinde kredinin 9 trilyon liralık bölümü kullanılmıştır. Bu kredi dilimi içerisinde Kilis iline 30 milyar liralık pay ayrılmıştır. Haziran 1996 sonu itibarıyla 21 milyar lira tutarında 165 adet süt ineği aynı kredi fiilen kullanılmıştır. Öngörülen 30 milyarlık kredinin yüzde 20'si ise yem giderleri olarak kullanılmaktadır.

Bu kaynağa ilave olarak, hayvancılığın geliştirilmesi için 95/6820 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na 1 trilyon liralık düşük faizli kredi imkanı yürürlüğe konulmuştur.

95/6820 ve 95/7225 sayılı Karamameler çerçevesinde Kilis iline bugüne kadar kredi imkanı sağlanamamıştır.

Bu Karar'ların dışında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hayvancılığın geliştirilmesi için üreticilere teknik bilgi verilmesinin yanı sıra, bütçe imkanları içerisinde nakdi katkılar da sağlanmaktadır.

Ayrıca, il'de hayvancılığın geliştirilebilmesi için yem bitkilerinin geliştirilmesi ve genişletilmesi projelerine ilişkin olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca öncelik verilmelidir. Bu konuda, uygulamadaki sorunları asgari seviyeye indirecek Mera Kanunu yeniden hazırlanarak yürürlüğe konulmalıdır.

1.1.3. Tarımsal Sulama

Tarıma elverişli arazinin sadece 45.000 dekar alanında sulu tarım yapılabilmektedir. Tarım arazisinin sulanması çiftçilerin kendi imkanlarıyla yaptıkları sondaj ve sulama kuyusu ile yapılmaktadır.

İl'de sulu tarımın yaygınlaştırılması için öncelikle küçük sulamalara özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün küçük su yatırımlarında Kilis İline öncelik tanıyarak uygulamaya artan bir hızla devam etmesi zarureti dile getirilmektedir.

Genel bir yaklaşımla, sulu tarımdan elde edilen gelirin kuru tarımdan elde edilen gelire oranla 4 kat fazla olduğu gözönüne alındığında, sulama yatırımlarının kırsal alanda yaşayan çiftçiler açısından önemi açıktır.

Sulamanın gelişmesi sonucu, hem tarımsal üretim artışı, hem de sanayi bitkileri yönünden ürün deseninde çeşitlilik oluşacak, buna bağlı olarak da tarımsal gelirlerde önemli artışlar sağlanacaktır.

1.1.4. Zirai Mücadele

Ülke genelinde tarım ürünleri zararlılarına karşı yürütülen zirai mücadele çalışmaları Kilis ilinde de sürdürülmektedir.

Bu amaçla, 1996 yılı Yatırım Programında, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın tarım sektöründe yeralan "Bitki Hastalıkları ve Zararlılar ile Mücadele" projesi kapsamında, Kilis iline 700 milyon lira ödenek ayrılmıştır. Ayrıca, Toprak Mahsulleri Ofisi kaynaklarından 300 milyon lira harcama yapılması öngörülmüştür. Bu programın 1996 yılı içinde uygulanması gerekli görülmektedir.

1.2. Ormancılık

Kilis İlinde orman varlığının artırılabilmesi, mevcut ormanların iyileştirilmesi yanında yeni ağaçlandırma faaliyetlerinin hızlandırılmasına da bağlı bulunmaktadır.

Bu amaçla, Orman Bakanlığı'nca 1996 yılı içerisinde 131 hektarlık yeni ağaçlandırma yapılması hedeflenmiştir. Bu yıl içerisinde öngörülen hedefe ulaşılması önem taşımaktadır.

1.3. İmalat Sanayi

Kilis İlinde imalat sanayii tarıma dayalı bir gelişme göstermektedir. İl'de imalat sanayiine yönelik pekmez, alkol, suma, zeytinyağı, un ve bulgur üretim tesisleri bulunmaktadır. İl'deki tesislerden bir tanesi kamuya ait diğer tesisler ise özel sektöre ait tesislerdir. Tekel Genel Müdürlüğü'ne bağlı Tekel Suma Fabrikası 3 milyon litre suma üretimi yapmaktadır. Kilis Tekel Suma Fabrikasının da içerisinde yer aldığı muhtelif iller kapsamındaki Suma Damıtma Modernizasyon Projesi için 1996 yılı Yatırım Programında 50 milyar liralık ödenek ayrılmıştır.

Bu yıl içerisinde arsa dağıtımına başlanacak olan Kilis Organize Sanayi Bölgesine müteşebbislerden yoğun talep geldiği gözlenmiştir. Organize Sanayi Bölgesinin devreye girmesiyle, önümüzdeki 3-5 yıl içerisinde Kilis ilinde imalat sanayiinde hızlı bir gelişme olması beklenmektedir.

İmalat sanayiinde beklenen bu gelişme sonucunda yöre ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlanacaktır.

Ayrıca, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ), Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği için öngörülen geçiş devresinde (1996-2000), iyileştirilerek rekabet güçlerinin artırılması amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı,

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayileri Geliştirme Başkanlığı ve diğer ilgili tarafların katılımı ile, “KOBİ Eylem Planı” hazırlanmıştır. Eylem Planı ile, KOBİ'lere yönelik finansman, üretim ve yönetim teknolojileri, nitelikli işgücü, bilgiye erişim ve ihracat imkanları ile mevzuat konularında projeler üretilmiştir.

Bu projeler ile KOBİ'lere uygun finansman kaynaklarının sağlanması, yeni teknoloji ve modern yönetim sistemlerine geçişin teşviki ve kolaylaştırılması, KOBİ'lerin özellikle ihracatla ilgili hertürlü bilgiye zamanında erişimi ve mevzuatla ilgili eksikliklerin giderilerek, varsa engellerin kaldırılması amaçlanmaktadır.

1.4. Ulaştırma-Haberleşme ve Teknik Alt Yapı

1.4.1. Ulaştırma

Kilis ili karayolu ile Doğuda Gaziantep'e, Batıda Islahiye-Hassa-Kırıkhan-Antakya'ya, Güneyde Öncüpınar Gümrük kapısı ile Suriye'ye bağlantılıdır. İl içerisindeki ve bağlantı karayollarının tamamı asfaltla kaplanmıştır. İlin ilçeleriyle bağlantı yolları ise kısmen asfalt kısmen de stabilize kaplamadır.

Gerek karayolu ağında ve köy yollarında gerekse şehir içi yollarda asfalt yapımı, bakım ve onarım çalışmaları sürdürülmektedir.

Kilis'te, Gaziantep-Adana demiryolu hattı ile demiryolundan ve Gaziantep havaalanı ile de havayolundan faydalanılmaktadır.

Yatırım Programında yer alan ve yapımı sürdürülen 67 km.'lik Gaziantep-Kilis karayolu için 1996 yılı Yatırım Programına 78 milyar liralık ödenek tahsis edilmiş olmakla birlikte, Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Plan Komisyonu'nda yapılan artışla bu ödenek tutarı 179,1 milyar liraya yükseltilmiştir. Bu projenin 20 km.'lik bölümünün yıl sonu itibariyle tamamlanması programlanmıştır.

1.4.2. Haberleşme

Haberleşme sektöründe son yıllarda ülke genelinde görülen gelişmeye paralel bir gelişmenin Kilis ilinde de varlığı gözlenmektedir. Bu cümleden olmak üzere, il'de telefonsuz köy bulunmamaktadır.

Merkez ilçedeki şehir şebekesi ek işleri bu yıl içinde tamamlanmıştır.

Kilis ilinde halen 19.562 kapasiteli merkez ve köy santralleri bulunmaktadır. Bunların yüzde 81'i merkez santrali, yüzde 19'u ise köy santrali olarak hizmet görmektedir.

Kilis ilinde yakın zamanda meydana gelmesi beklenen gelişmeye paralel olarak, Merkez ilçede 5.000 aboneli ilave santrale ihtiyaç bulunmaktadır.

1.4.3. Teknik Alt Yapı

1.4.3.1. Elektrik

İl'de kurulması planlanan 154 bin KVA'lık şalt tesisleri ve bir adet 30 KVA'lık trafo ihalesinin Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketince bu yıl içinde yapılması önem kazanmıştır.

Buna bağlı olarak, Elbeyli ve Polateli ilçelerine enerji nakil hattı ihaleleri de bu yıl içerisinde gerçekleştirilmelidir.

1.5. Eğitim

Kilis ilinde Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı Meslek Yüksek Okulu mevcuttur. Bu okula ilaveten yine Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı olarak bir

“Eğitim Fakóltesi” kurulması talep edilmekte olup, bu fakóltenin finansmanı Kilis’li işadamları tarafından karşılanacaktır. İşadamları ile Üniversite arasında bu konu ile ilgili bir protokol yapılmıştır. Bu meyanda öğrencilerin barınması için gerekli 750 yatak kapasiteli bir yurt projesi de yer almaktadır.

1.6. Sağlık

Kilis ilinde, özellikle uzman doktor açığı olmasına rağmen, pratisyen hekim ve yardımcı sağlık hizmetleri personelinde görel olarak çok büyük bir açık bulunmaktadır. Diğer taraftan, pratisyen hekim ve yardımcı personelin il genelindeki dağılımında dengesizlikler mevcuttur. Bu dengesiz dağılımın en kısa sürede giderilmesi ve Devlet Hastanelerinin ihtiyacı olan uzman doktorların Sağlık Bakanlığı’nca atamalarının yapılması gerekli görülmektedir.

Ayrıca, Elbeyli, Musabeyli ve Polateli ilçelerindeki mevcut sağlık ocaklarının, sağlık hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi bakımından, Sağlık Merkezlerine dönüştürülmesi gerekmektedir.

İl’de bulunan 2 ilçe, 2 köy ve merkez sağlık ocakları onarımları için Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü’nce keşif yaptırılmıştır. Öngörülen 12 milyar liralık ödeneğe karşılık 750 milyon lira ödenek kullanılabilmektedir. Bakiye ödeneğin Sağlık Bakanlığı’nca acilen tahsis edilmesi önemle dile getirilmiştir.

Verem Savaş dispanserinin acil ihtiyacı olan 1 adet mikrofilm cihazının temin edilmesi gerekmektedir.

1.7. Diğer Kamu Hizmetleri (DKH)

Diğer Kamu Hizmetleri Sektörü çerçevesinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yatırımları arasında Kilis ilinde Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Sitesi yatırımları bulunmaktadır.

1996 yılından bu yana inşaatı devam eden ve 1998 yılı sonunda tamamlanması programlanan 300 işyerlik Küçük Sanayi Sitesinde fiziki gerçekleştirme yüzde 45 civarındadır. Bu projenin 1996 yılı ödeneği 10 milyar liradır. Küçük Sanayi Sitesinin 1998 yılı sonunda tamamlanabilmesi, ödenek miktarının artırılmasına bağlı bulunmaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi ile ilgili altyapı ve saha düzenlemesi çalışmaları, müteşebbis heyetin kendi imkanlarıyla sürdürülmektedir. Bu projenin 1996 yılı ödeneği 5 milyar liradır. Organize Sanayi Bölgesinde parsel satışlarının yapılabilmesi için, alt yapı ve saha düzenlenmesinin kısa sürede tamamlanması gerekmektedir. Söz konusu projenin 1996 yılı içerisinde ek ödenekle desteklenmesi önem taşımaktadır.

Ayrıca Organize Sanayi Bölgesi ile Küçük Sanayi Sitesindeki parsel satışlarına KDV istisnası veya ertelenmesi getirilmesine yatırımcılar önem vermektedir. Mevcut uygulama yatırım aşamasında yatırımcıya yük getirmektedir.

Tarım Sektöründe önemli bir ürün olan üzüm üretimi ve buna bağlı olarak yapılan pekmezcilik il’de çok iptidai usullerle yapılmaktadır. Pekmez üretiminin birarada ve modern usullerle yapılabilmesini sağlamak için “Pekmezciler Sanayi Sitesi”nin kurulması bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

1.8. İmar Planları ve Toplu Konut

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin Görev başlığı altındaki 2’nci maddesinin (f) fıkrası :

“Nazım ve uygulama imar planları ile revizyonlarının tamamını veya bir kısmını, plan değişikliği dahil ada ve parsel başına kadar yapmak veya yaptırmak” görevini GAP İdaresine vermiştir.

GAP Bölgesel Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan İmar Planlarının uygulamada sıkıntı yarattığı, bu konuda Valilik ve Belediye'nin görüşünün alınarak, planda ihtiyaca cevap verebilecek şekil'de revizenin yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Kilis İli GAP kapsamında yer almaktadır. Kilis'in il olmasından sonra arsa, konut ve kira fiyatlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Kilis İline yapılacak kamu atamaları, Organize Sanayi Bölgesinin faaliyete geçmesi ve nüfus artışı sebebiyle bir yılda 800-1000 konuta ihtiyaç duyulmaktadır.

Ayrıca, Kilis'te konut açığının kapatılabilmesi için Toplu Konut İdaresi'nin Belediye ile işbirliği yaparak, toplu konut üretimi yönünde çalışmaların ivedilikle başlatılması zorunluluk arz etmektedir.

2. Orta ve Uzun Vade

2.1. Tarım

Kilis İli, içmesuyunda olduğu gibi tarım arazileri için gerekli sulama suyu yönünden de son derece yetersizdir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün XX. Bölge Müdürlüğü'nce “Kilis İli Su ve Toprak Kaynakları Potansiyeli” araştırmasında Afrin ve Seve projelerinin ön etüdü yapılmıştır.

Özellikle içme ve sulama suyu amaçlı Afrin projesinin 1997 yılı Yatırım Programına alınması gerekli görülmektedir.

Tarıma dayalı bir ekonomiye sahip Kilis ilinde, il gelişme projesinin alt projesi niteliğinde olan Kırsal Kalkınma Projesi için, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca ön çalışmaların başlatılması yararlı görülmektedir. Bu çalışma sonucunda hazırlanacak projenin Yatırım Programına alınması il tarımının geliştirilmesi bakımından faydalı görülmektedir.

Ayrıca, Kilis ili ile Suriye arasındaki 110 km'lik sınırdaki derinliği 400-500 metre arasında değişen mayınla döşeli tarıma elverişli arazi bulunmaktadır. Bu arazilerin mayından temizlenerek tarımsal amaçlı olarak köylüye tahsis edilmesi sağlanmalıdır.

2.2. Eğitim

Kilis'in il olmasıyla birlikte, İle bağlı Musabeyli, Elbeyli ve Polateli ilçeleri kurulmuştur. Bu ilçelerden sadece Musabeyli ilçesine bağlı 47 köy bulunmaktadır. Bu nedenle üç ilçeye birer adet yatılı ilköğretim bölge okuluna (YİBO) ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu konuda ilk uygulamanın Musabeyli ilçesinden başlatılmasında fayda görülmektedir.

Ayrıca, orta vadede her üç ilçeye birer adet çok programlı lise kurulması gerekli görülmektedir.

2.3. Sağlık

Sağlık Sektöründeki sorunlarının çözümüne, Sağlık Bakanlığı'nca, kısa dönemde olduğu gibi orta ve uzun dönemde de öncelik verilmesinde yarar görülmektedir.

İlin sağlık sektöründeki orta ve uzun vadeli ihtiyaçları Şöylece sıralanabilir:

- Halk sağlığı laboratuvarları oluşturulması,
- Diş protez merkezinin oluşturulması,
- Devlet Hastanesinde İl Nüfus Planlama Kliniğinin oluşturulması,
- İl merkezine Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi için yeni bir binanın yapılması,
- İl’de 4’ncü Sağlık Ocağının kurulması,
- Sağlık Meslek Lisesinin Yüksek Öğretim Kurumuna dönüştürülmesi,
- Klor, hava ve gürültü ölçüm cihazlarının tahsis edilmesi,

2.4. İçmesuyu

Kilis ilinin içmesuyu ihtiyacı günde 300 lt/sn olmasına rağmen, halen 90 lt/sn su verilebilmektedir. İl merkezinde içmesuyu son derece yetersizdir. Su ihtiyacı kesintili bir Şekil’de karŐılanabilmektedir.

İlin içmesuyu ihtiyacı Afrin barajının programa alınıp tamamlanmasıyla karŐılanabilecektir.

2.5. Kültür

Kilis ilinde kültür faaliyetlerinin geliştirilebilmesi için Kültür Sarayına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçla Kültür Sarayı projesinin 1997 Yılı Yatırım Programına Kültür Bakanlığı’nca teklifi önem taşımaktadır.

İl Halk Kütüphanesi’nin (Neşet Efendi Konağı) onarımı için Kültür Bakanlığı’nca yeterli ödeneğin tahsis edilmesi gerekmektedir.

2.6. Gümrük

Öncüpınar gümrüğüne ait saha, yol ve aydınlatma işlerinin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca ihalesinin bu yıl içerisinde yapılması gerekli görülmektedir.

2.7. Mahalli İdare Yatırımları

– İl Özel İdaresinin 1996 Yılı Yatırım Programında, il merkezinde Vali Konağı ve 3 ilçede birer adet Özel İdare İşhanı yer almaktadır. Üç ilçede yapılması programlanan Özel İdare İşhanı projelerinin 1996 yılı fiyatlarıyla toplam maliyeti 86 milyar liradır. İl Özel İdaresinin vergi gelirleri ayda 3 milyardır. Bu projelerin Özel İdarece karşılanması imkan dahilinde değildir. Bu projeler “İçişleri Bakanlığı emrinde toplanan yüzde 20 İl Özel İdare Payının Dağıtım ve Kullanım Esaslarını Gösterir Yönetmelik” hükümlerine ve Genel Bütçenin transfer bölümünde yer alan İl Özel İdarelerine yapılacak yardımlar çerçevesinde ayrılan ödenekten desteklenebilir.

– Merkez Belediyenin ihtiyaç duyduğu mezbaha, soğuk hava deposu ve hal binası projelerinin, İller Bankası'na desteklenerek 1997 Yılı Yatırım Programına teklifi gerekli görülmektedir.

– Kilis ili harita çalışmaları için İller Bankası'nın bu yıl içerisinde ihaleyi sonuçlandırması,

– İlçelerin ve bağlı köylerinin içmesuyu projelerinin Yatırım Programına alınması,

– İlçelerin kanalizasyon projelerinin Yatırım Programına alınması,

– Merkez Belediye hizmet binası ile ilçe belediye binalarının Yatırım Programına alınması,

– Elbeyli Belediyesince yapımı sürdürülen kanalizasyon projesine Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın Araştırma ve Acil Yardım Destek Programından yardım sağlanması gerekli görülmektedir.

3.1. Yeni Yatırım Alanları

Kilis ilinde mevcut yatırım alanları dışında, yörenin potansiyeli de dikkate alınarak, orta ve uzun vadeli muhtemel yeni yatırım alanları aşağıda sıralanmıştır.

- Dokuma ve giyim sektörü yatırımları,
- Seracılığın gelişimi sonucu sebze tasnifi ve paketleme tesisi,
- Soğuk hava deposu,
- Hayvancılığın gelişimine bağlı olarak deri işleme ve konfeksiyon tesisi,
- Süt ve süt mamülleri tesisi,
- Et ve et mamülleri tesisi,
- Zeytinyağı üretim tesisi,
- Makarna üretim tesisi,
- Salça Tesisi,
- Et ve yumurta tavukçuluğu,
- Sabun üretim tesisi,

- Kırmızı biber ve salça üretim tesisi,
- Yem sanayii tesisi,
- Aile işletmeciliğine yönelik kültür mantarcılığı,
- Turistik tesisler,
- El dokuma halıcılık.

IV. ESNAFA YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İlin ekonomik yapısı içerisinde önemli bir yer tutan esnafın, mevcut sorunları ve bunların ortadan kaldırılmasına yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. İl’de KOSGEB’in kuruluş amaçlarına yönelik, küçük ve orta ölçekli işletmelere yöresel düzeyde hizmet verecek bir biriminin acilen oluşturulması gerekmektedir. Bu yolla esnafın hem mevcut kaynaklardan yararlandırılması hem de danışmanlık hizmetleriyle desteklenmesi sağlanmış olacaktır. Yapılan tespitlerde mevcut müteşebbislerin mevzuattan bilgilendirilmediği, bu nedenle müteşebbisleri mevzuat konusunda bilgilendirmek amacıyla ilgili kamu kuruluşlarının katılımı ile seminerlerin düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

2. Genç girişimcileri desteklemek amacıyla Bakanlar Kurulu Kararıyla çıkarılan düşük faizli kredi sisteminden, yöredeki mevcut gençler yararlanma imkanı bulamamıştır. Kilis’te bu kredi için gerekli olan ustalık belgesini verebilecek bir kurum mevcut değildir. İl’de bir Çıracılık Okulu’nun açılması ya da başka bir kurumca Çıracılık Belgesi yerine geçecek bir belgenin verilmesi konuya işlerlik kazandıracaktır.

3. Türkiye Halk Bankası tarafından küçük esnafa yönelik olarak verilen kredilerde limitlerinin 2-3 misli artırılması, esnafın kredi ihtiyacına önemli ölçüde cevap verebilecektir.

4. Esnaf kefalet kooperatiflerinin verdiği kredilerin miktar olarak artırılması buna mukabil faiz oranlarının düşürülmesi, esnafa kaynak sağlanmasında önemli bir husus olarak görülmektedir.

5. Küçük Sanayi Sitesinde fiziki gerçekleşme yüzde 45'ler seviyesindedir. KSS'nin 1996 yılı ödeneğinin artırılarak ivedilikle tamamlanması önem taşımaktadır.

6. Üzümcülüğün gelişmesine paralel olarak, pekmezcilik üretiminde önemli mesafeler alınmıştır. Ne varki, bu alanda üretimler iptidai usullerle yapılmaktadır. Bir taraftan, bu üretimlerin modern usullerle yapılmasını temin etmek için Tarım Bakanlığı'na ait fonlardan kaynak temin edilmesi, öte yandan bunların verimli çalışmalarını teminen bir "Pekmezciler Küçük Sanayi Sitesi"nin öncelikle Programa alınıp gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalara başlanılmalıdır.

Ayrıca, Katma Değer Vergisi Kanunu çerçevesinde Gıda Ürünü olarak pekmeze yüzde 18 oranında KDV uygulanmaktadır. Gıda ürünlerinde bu oran yüzde 8 dolayındadır. Pekmez için uygulanan KDV oranı da yüzde 8'e indirilirse, üretici desteklenmiş olacaktır.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Normal yöreler kapsamında yeralan Kilis ilinin kısa ve orta-uzun vadede, sektörel ve bölgesel bazda incelenen sorunları ve bunlara ilişkin çözüm önerileri raporun bundan önceki bölümlerinde detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

İlin sorunları genelde yeni il yapılan diğer iller ve sınır illerimizin sorunları ile benzerlikler göstermektedir.

İl genelinde yetkililerle yapılan görüşmeler, araştırma ve incelemeler sonucu tespit edilen hususlar, açıklanan yaklaşımlar çerçevesinde aşağıda sıralanmıştır. Bu sıralamada mevcut tüm sorunlar yerine, öncelikli sorunlar ve kısa sürede ilin sosyo-ekonomik yapısında belirgin iyileşmeler sağlayacak çözüm önerileri ele alınmıştır.

1) Kilis ilinde kamu ve özel kesime mensup görüşülen tüm kişilerin; tarım, sanayi, hizmetler ve ticaretin, dolayısıyla il ekonomisinin gelişmesinin, Kilis ilinin Kalkınmada Öncelikli Yörelere kapsamına alınmasına bağlı olduğu hususunda hakim bir görüş olduğu gözlemlenmiştir. Bu beklentinin yanında, Kilis'in KÖY kapsamına alınması durumunda, özel teşebbüs yatırımlarına (Gaziantep'ten gelecek yatırımcılar da dahil) bir ivme kazandırılabilceği önemle belirtilmiştir.

2) 6.6.1995 tarih ve 22305 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Sekiz ilçe ve üç il kurulması ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" eki 12 ve 13 sayılı listelerle ihdas edilen kadroların ilgili kuruluşlar tarafından süratle uygulamaya konulması sağlanmalıdır. Zira il'de kurulan kamu müdürlükleri kadro, araç ve gereç bakımından gerekli donanımlara kavuşturulamamıştır.

Özellikle Kilis ilinde kamu hizmetlerinin aksamadan yürütülebilmesi için ilgili bakanlık ve kamu kuruluşlarının bu konuya öncelik vermeleri gerekmektedir.

3) Kilis ili Merkez ilçesinde içmesuyu yetersizdir. Şehre özellikle yaz aylarında kesintili su verilebilmektedir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü XX. Bölge Müdürlüğü'nce "Kilis İli Su ve Toprak Kaynakları Potansiyeli" araştırmasında Afrin Projesi'nin ön etüdü yapılmıştır. İçmesuyu ve sulama amaçlı Afrin projesinin 1997 yılı Yatırım Programına alınması, ilin yeterli içmesuyu ve sulama suyu ihtiyacının karşılanması için gerekli görülmektedir.

4) Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Görev başlığı altındaki 2'nci maddesinin (f) fıkrası :

“Nazım ve uygulama imar planları ile revizyonlarının tamamını veya bir kısmını, plan değişikliği dahil ada ve parsel başına kadar yapmak veya yaptırmak” hükmünde düzenlenmiştir.

GAP İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan İmar Planları uygulamada sıkıntı yarattığı, bu konuda Valilik ve Belediye'nin görüşünün alınarak, planda ihtiyaca cevap verebilecek şekil'de revizenin yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Ayrıca, Kilis'te konut açığının kapatılabilmesi için, Toplu Konut İdaresi'nin Belediye ile işbirliği yaparak, toplu konut üretimi yönünde çalışmaların ivedilikle başlatılması zorunluluk arz etmektedir.

5) Kilis Organize Sanayi Bölgesinde meydana gelen yatırım taleplerinin karşılanabilmesi için 1996 yılı Yatırım Programına ek ödenek ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kullanımında olan Organize Sanayi Bölgeleri Fonundan yeterli desteğin verilmesi gerekli görülmektedir.

6) Kilis İlinde Merkez, Musabeyli, Elbeyli ve Polateli ilçelerinde 25'er aile işletmesi için, seracılık yatırımlarında kullanılmak amacıyla Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Or-Köy Fonu veya T.C.Ziraat Bankası kaynaklarından düşük faizli nakdi veya aynı kredi ile desteklenmesinde büyük yarar görülmektedir.

7) İl ekonomisinde önemli bir yeri olan bağcılığın, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın desteğiyle İl Tarım Müdürlüğü tarafından geliştirilmesi, budama ve ilaçlama faaliyetlerine ağırlık verilerek ürün veriminin artırılması ve değerlendirilmesi yönünde çalışmaların yoğunlaştırılması gerekmektedir.

8) İl Tarım Müdürlüğü'nce zeytinciliğin geliştirilmesi, gençleştirilmesi, budama ve ilaçlama konularına ağırlık verilerek ürün veriminin artırılması ve değerlendirilmesi yönünde çalışmaların yoğunlaştırılması gerekmektedir.

9) Kilis ili genelinde gelişme potansiyeli gösterebilecek arıcılık, hane başına 20 kovandan az olmamak koşuluyla, Or-Köy veya T.C.Ziraat Bankası kaynaklarından desteklenerek ve mevcut aile işletmeciliğine ilave olarak 200 ailenin daha arıcılık faaliyetine dahil edilmesi yararlı olacaktır.

10) Aile işletmeciliğine yönelik Tavukçuluk tesisleri desteklenmelidir. Bu amaçla, asgari 25 bin tavuk kapasiteli et ve yumurta tavukçuluğu ya teşvik mevzuatı içerisinde ya da Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın oluşturacağı sistem içerisinde desteklenmesi sağlanmalıdır.

11) İle bağlı üç ilçede mevcut aile işletmelerine ilave olarak küçük başta asgari 100, büyükbaşta asgari 10 adet olmak üzere 50'şer aileye Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından aynı olarak destek sağlanmalıdır.

12) İl'de sulu tarımın yaygınlaştırılması bakımından Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce küçük su yatırımları öncelikle desteklenmelidir.

13) İl'de hayvancılığın geliştirilebilmesi için yem bitkilerinin geliştirilmesi ve genişletilmesi faaliyetlerine Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca önem verilmelidir.

14) Kilis ilinde yakın zamanda meydana gelmesi beklenen gelişmeye paralel olarak, Merkez ilçeye 5 bin aboneli santral Türk Telekom A.Ş.Genel Müdürlüğü'nce tesis edilmelidir.

15) İlin acil ihtiyacı olan 154 bin KVA'lık şalt tesisleri ile bir adet 30 KVA'lık trafo ihalesinin TEAŞ Genel Müdürlüğü'nce en kısa zamanda yapılması gerekmektedir.

16) Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı olarak bir Eğitim Fakültesi'nin kurulmasına Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından izin verilmelidir.

17) Kilis Devlet Hastanesi'nin ihtiyacı olan çeşitli branştaki uzman doktorların atamaları Sağlık Bakanlığı'nca yapılmalıdır.

18) İlin üç ilçesinde bulunan sağlık ocaklarının, Sağlık Bakanlığı'nca Sağlık Merkezlerine dönüştürülmesi gerekmektedir.

19) Verem Savaş dispanseri'nin acil ihtiyacı olan 1 adet mikrofilm cihazının Sağlık Bakanlığı'nca tahsis edilmesi gerekmektedir.

20) Kilis ili Kırsal Kalkınma Projesi Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca çalışma programına alınmalıdır.

21) Kilis ilinin Suriye sınırı arasında bulunan tarım arazilerinin mayından temizlenerek, tarımsal amaçlı olarak köylüye tahsis edilmesi sağlanmalıdır.

22) Kilis ili Musabeyli ilçesine bir adet Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1997 Yılı Yatırım Programına alınmalıdır.

23) Kilis ilinde Sağlık Bakanlığı'nca Halk Sağlığı Laboratuvarı, Diş Protez Merkezi, Devlet Hastanesi'nde İl Nüfus Planlama Kliniği, Merkez'de Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi Binası, 4 adet yeni Sağlık Ocağı projelerinin gerçekleştirilmesi, Sağlık Meslek Lisesinin Yüksek Öğretim Kurumuna dönüştürülmesi, Klor, Hava ve Gürültü ölçüm cihazlarının tahsis edilmesi sağlanmalıdır.

24) İlin ihtiyacı olan Kültür Sarayı Projesi 1997 Yılı Yatırım Programına alınmalıdır.

25) İl Halk Kütüphanesi'nin (Neşet Efendi Konağı) onarımı için Kültür Bakanlığı'nca yeterli ödeneğin tahsis edilmesi gerekmektedir.

26) Öncüpınar Gümrüğü'ne ait saha, yol ve aydınlatma işlerinin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca ihalesinin yapılması gerekmektedir.

27) İl Özel İdaresi tarafından programa alınan Vali Konağı ve üç ilçede birer adet işhanı projeleri için İçişleri Bakanlığı tarafından gerekli yardım sağlanmalıdır.

28) Merkez Belediyesinin ihtiyaç duyduğu Mezbaha, Soğuk Hava Deposu ve Hal Binası Projeleri İller Bankası'nca desteklenmelidir.

29) Musabeyli, Elbeyli ve Polateli ilçelerinde ihtiyaç duyulan Hükümet Konakları Yatırım Programına alınmalıdır.

30) Kilis ili harita çalışmalarına başlanabilmesi için İller Bankası bu yıl içerisinde ihalesini gerçekleştirmelidir.

31) Üç ilçenin ihtiyacı olan içmesuyu ve kanalizasyon projeleri İller Bankası'nca 1997 Yılı Yatırım Programına teklif edilmelidir.

32) Merkez Belediye hizmet binaları ile üç ilçenin ihtiyacı olan belediye hizmet binaları programa alınmalıdır.

TABLO 5: KİLİS İLİ VE ÜLKE NÜFUSUNUN GELİŞİMİ

YILLAR	ÜLKE NÜFUSU	ARTIŞ HIZI (%) (*)	KİLİS NÜFUSU	ARTIŞ HIZI (%) (*)
1935	16 158 018	21.10	56 054	25.35
1940	17 820 950	19.59	59 775	12.85
1945	18 790 174	10.59	62 419	8.66
1950	20 947 188	21.79	62 329	-0.29
1955	24 064 763	27.75	63 948	5.13
1960	27 754 820	28.53	67 382	10.46
1965	31 391 421	24.63	75 092	21.67
1970	35.605 176	25.19	83 913	22.21
1975	40 347 719	25.01	92 759	20.04
1980	44 736 957	20.65	95 419	5.65
1985	50 664 458	24.88	101 818	12.98
1990	56 473 035	21.71	130 198	35.76

(*) Yıllık Nüfus Artış Hızını kapsamaktadır.

KAYNAK: DİE

TABLO 6: ÇALIŞAN NÜFUSUN İŞ KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI

FAALİYET KOLLARI	İSTİHDAM	%
Ziraat, Avcılık Ormancılık ve Balıkçılık	31 923	66.7
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5	-
İmalat Sanayii	3 664	7.7
Elektrik, Gaz, Su	52	0.1
İnşaat	1 265	2.6
Ulaştırma, Haberleşme, Depolama	1 146	2.4
Mali Hizmetler, Siğorta, Aracı ve Yardımcı Hizmetler	286	0.6
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	6 256	13.1
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	144	0.3
TOPLAM	47 852	100.0

KAYNAK: DİE

TABLO 7: KİLİS İLİNDE OKUMA-YAZMA BİLEN NÜFUSUN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
OKUMA-YAZMA BİLEN NÜFUS	44 054	31 779	75 833
İLKOKUL MEZUNU	25 626	18 731	44 357
ORTAOKUL VE DEN OKUL MEZUN	4 650	2 096	6 746
LİSE VE DENGİ OKUL MEZUNU	3 298	1 087	5 105
YÜKSEKOKUL VE FAKÜLTE MEZUNU	1 081	383	1 464
BİR ÖĞRETİM KURUMUNDAN MEZUN OLMAYAN	9 399	8 762	18 161

KAYNAK: DİE

TABLO 8: KİLİS İLİNDEKİ EĞİTİM-ÖĞRETİM KURUMLARI VE ÖĞRENCİ SAYISI

OKUL TÜRÜ	OKUL SAYIŞI	ÖĞRENCİ SAYIŞI (1)	ÖĞRETMEN SAYIŞI (2)	(1)/(2) (*)
İLKOKUL	159	12.400	377	33
ORTAOKUL+ İLK ÖĞRETİM OKULU	15	5.545	170	32
LİSE	9	1.930	69	28
MESLEK LİSESİ	4	2.201	99	22
ÖZEL OKUL	1	33	7	5
TOPLAM	188	22.109	722	31

(*) Öğretmen basma düşen öğrenci sayısı.

KAYNAK: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kilis Milli Eğitim Müdürlüğü

TABLO: 9 KİLİS İLİ ARAZİSİNİN KULLANIMA GÖRE DAĞILIMI (1994)

KULLANIM ŞEKLİ	ALAN (Ha)	%
TARIM ARAZİSİ	88.240	76.7
ORMAN VE FUNDALIK	18.296	15.9
ÇAYIR VE MERA	6.279	5.4
TARIM DIŐI ARAZİ	2.283	2.0
TOPLAM	115.098	100.0

TABLO 10: KİLİS İLİ TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİM VE VERİM DURUMU (1994)

ÜRÜN ADI	EKİLİŞ ALANI (Ha)	ÜRETİM MİKTARI (Ton)	VERİM (Kg/Da)
TAHILLAR	23.000	51.500	
- Buğday	12.000	24.000	200
-Arpa	11.000	27.500	250
BAKLAGİLLER	20.012	16.036	
- Nohut	10.000	6.000	60
- Fasulye	12	36	300
- Mercimek (Kırmızı)	10.000	10.000	100
ENDÜSTRİYEL BİTKİLER	550	250	
- Pamuk	50	100	200
- Susam	500	150	30
YUMRU BİTKİLER	1.000	25.000	
Soğan	1.000	25.000	2.500

KAYNAK: Kilis Tarım İl Müdürlüğü

TABLO 11: KİLİS İLİ HAYVAN VARLIĞININ DAĞILIMI

HAYVAN TÜRLERİ	1991	1992	1993	1994
BÜYÜKBAŞ HAYVAN	852	2.087	2.059	2.670
- Sığır (Kültür)	281	281	264	354
- Sığır (Yerli)	-	580	570	726
- Sığır (Melez)	571	1.226	1.225	1.590
KÜÇÜKBAŞ HAYVAN	118.112	118.755	118.000	150.005
- Koyun	72.241	72.400	71.900	91.100
- Kıl Keçisi	45.871	46.355	46.100	58.905
TEK TIRNAKLILAR	5.505	5.586	5.367	5.586
-At	1.362	1.658	1.580	1.658
- Katır	736	778	782	778
- Eşek	3.137	3.150	3.005	3.150
KÜMES HAYVANLARI	111.500	297.400	370.500	299.550
- Yumurtacı Tavuk	97.300	93.000	105.000	95.000
- Etçi Tavuk	10.000	200.000	261.000	200.000
- Hindi	3.400	3.500	3.600	3.600
- Ördek	800	900	900	950
KOVAN SAYISI	1.050	2.150	2.200	2.000
- Eski Tip	850	1.450	1.500	1.500
- Yeni Tip	200	700	700	500

KAYNAK: Kilis Tarım İl Müdürlüğü

TABLO 12: KİLİS İLİ HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (Ton)

YILLAR	ET	SÜT	DERİ	YAPAĞI	KEÇİ KILI	YUMURTA (BİN ADET)	BAL	BAL MUMU
1985	782	9.839	37.443	127	11	8.150	20	-
1986	800	9.396	37.702	136	11	6.432	13	—
1987	634	9.895	30.007	143	11	5.736	20	—
1988	676	9.958	30.615	141	10	6.750	19	0.4
1989	850	9.664	40.012	148	12	6.750	17	0.3
1990	705	13.258	33.239	136	12	10.834	19	0.4
1991	721	11.114	31.551	141	13	9.734	19	0.4
1992	651	13.922	28.161	141	13	5.600	18	1
1993	647	13.806	26.674	140	13	9.000	25	1
1994	540	13.918	24.501	141	13	5.700	20	--

KAYNAK: Kilis İl Tarım Müdürlüğü

TABLO 13: 1996 YILI KİLİS İLİ KAMU YATIRIMLARI

(Milyon TL.)

PROJE ADI YER (İL VE İLÇESİ) KARAKTERİSTİK TARİHİ	İŞİN BAŞLAMA TARİHİ	1995 SONUNA KADAR TAHİMİNİ HARCAMA		1996 YATIRIMI				
		DIŞ	TOPLAM	DIŞ	TOPLAM			
		DIŞ	TOPLAM	DIŞ	TOPLAM			
KİLİS İLİ TOPLAMI		4776	2038311	-	861132	-	4000	161550
İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI		4776	85811	-	4603	-	4000	32800
TEKEL GN.MD.		4776	85811	-	4603	-	4000	32800
Kilis Anıtma Tesisi (AP)	Kilis	4776	85811	-	4603	-	4000	32800
EĞİTİM SEKTÖRÜ TOPLAMI		-	147000	-	46000	-	-	52000
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI		-	90000	-	4000	-	-	37000
-Genel Lise (AP)	Kilis	-	47000	-	3000	-	-	4000
-İkögretim Okulu+Ek Derslik	Kilis	-	24000	-	-	-	-	24000
Halk Eğitim Merkezi (AP)	Kilis-Merkez	-	19000	-	1000	-	-	9000
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ		-	57000	-	42000	-	-	15000
Kilis MYO (AP)	Kilis	-	57000	-	42000	-	-	15000
DKH-SOSYAL SEKTÖRÜ TOPLAMI		-	1805500	-	810529	-	-	76750
KÖY HİZMETLERİ GN.MD.		-	24000	-	7000	-	-	2000
-Köy İçmesuyu Yapımı	Kilis	-	24000	-	7000	-	-	2000
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI		-	451500	-	93729	-	-	15000
Küçük Sanayi Sitesi (AP)	Kilis-Merkez	-	288120	-	87906	-	-	10000
Organize Sanayi Bölgesi (AP)	Kilis-Merkez	-	163380	-	5823	-	-	5000
İLLER BANKASI GN.MD.		-	1330000	-	709800	-	-	59750
Kilis İl İçmesuyu Projesi (AP)	Kilis	-	490000	-	371000	-	-	34450
Kilis Karakazım Projesi (AP)	Kilis	-	840000	-	338800	-	-	25300